

ПАНДЕМІЯ, САМОТНІСТЬ, КОМУНІКАЦІЯ

Балаклицький Максим, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків), email: m.balaklytskyi@karazin.ua, orcid 0000-0001-7977-5594.

Українці комплексно потерпають від наслідків пандемії коронавірусу. В той же час опитування українських протестантів (2161 адвентиста сьомого дня) показало, що трохи більше половини опитаних оцінюють цей досвід соціального дистанціювання позитивно. Дослідницький інструментарій оцінки цієї відмінності ми взяли з дисертації Валерії Чорнобай «Богословське осмислення феномена самотності». Авторка дисертації показує, що адаптованішими до випробування тривалим карантинном виявилися ті, хто мав досвід добровільного усамітнення, здійснював контркультурний вибір і тяжіє до глибокого і значущого спілкування і практичній взаємодії з колом однодумців, а не лише з родичами, співробітниками та сусідами.

Ключові слова: пандемія, коронавірус, дистанціювання, ізоляція, самотність, комунікація, адвентисти, християни.

PANDEMIC, LONELINESS, COMMUNICATION

Balaklytskyi Maksym, V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv), email: m.balaklytskyi@karazin.ua, orcid 0000-0001-7977-5594.

Ukrainians are suffering from complex consequences of coronavirus pandemic. At the same time the survey of Ukrainian Protestants (2161 Seventh-day Adventists) has shown, that slightly more than a half of respondents evaluate this experience of social distancing as positive. We borrowed the tools for studying this difference from Valeria Chornobai's PhD thesis entitled 'Theological Reflections on the Phenomenon of Loneliness.' The author suggests that those the most adapted to the extended quarantine are the ones who had the experience of voluntary solitude, who have ever done counter-cultural choices and who are inclined to have deep and meaningful communication and hands-on interaction with like-minded people besides relatives, co-workers and neighbors.

Key words: pandemic, coronavirus, distancing, isolation, loneliness, communication, Adventists, Christians.

Багато досліджень фіксують соціальні збитки пандемії коронавірусу. Зокрема, українці збідніли, стали більше їсти й менше рухатися. Занепад туризм. Дистанційна робота багатьма переживається як криза. Дистанційна освіта лягла тягарем на батьків. Поведінка: обережність, нервозність, самотність. Погіршилося становище в першу чергу вразливих категорій населення, зокрема жінок. Загострилася проблема домашнього

наси́льства. Найперше потерпають соціально незахищені: літні особи, студенти, сім'ї, робітники та групи ризику. Зростає смертність серед населення. Соціальне дистанціювання для багатьох є формою ізоляції та навіть відчуження. Українці бояться як наближення (небезпеки заразитися) та віддалення (утрати соціальних зв'язків). Чимало трудових мігрантів вимушено залишаються вдома. Українці переживають тривогу і депресію, а також «когнітивні війни», викликані неправдивою (фейками), скандальною та емоційно зарядженою інформацією.

Водночас опитування (лютий-березень 2021 року) щодо наслідків пандемії серед релігійної аудиторії (протестантська Церква адвентистів сьомого дня, 2161 відповідь) показало цікаву відмінність. На питання “Яким чином карантин вплинув на вашу віру і духовне життя?” майже третина (28,1%) опитуваних відповіли, що карантинні обмеження у чомусь покращили, а в чомусь погіршили духовне життя респондентів, та з цим погодились найбільш у віці 25-34 та більше 75 років – 35,8% та 40% відповідно. Покращення вбачають у збільшенні часу для вивчення Біблії та молитви, у більшій впевненості у релігійних поглядах та у згуртованості громади – ці три варіанти більш поширені. При цьому погіршення відчують у зв'язку з відсутністю звичного церковного життя. 27,2% відповіли, що карантин покращив їхній духовний стан, а у віці 65-74 таких відповідей було ще більше – 36,5%. 23,8% відзначили, що карантин на них ніяк не вплинув. Майже п'ята частина (19,5%) відповіла, що обмеження погіршили їхнє духовне життя, а для віку 18-24 цей показник сягнув 32,7%. 51,8% з них зазначили, що під час карантину більше часу на молитву та дослідження Біблії. 49,1% відповіли, що стали більш впевненим у своїх релігійних поглядах. Крім цього, 39,8% зазначили що карантин згуртував їхню громаду. Почали брати участь у інтернет-місіонерстві 38,1%. Частіше дивитися богослужіння за допомогою онлайн трансляцій почали 29,7%. Відповіли, що знайшли нових друзів або стали активніше займатися благодійністю відповідно 19,7% та 18,3%. Для меншої частини опитаних перелічені погіршення у духовному житті в основному корелюють із загальноукраїнською картиною.

У спробах пояснити цю відмінність ми звернулися до дослідження Валерії Чорнобай «Богословське осмислення феномена самотності». Це дисертація кандидата філософських наук 2020 року зі спеціальності богослов'я. Валерія Чорнобай розуміє самотність як «феномен саморефлексії людини, результат її своєрідного пошуку себе, свого місця у Всесвіті та Бога». Дослідниця формулює культурну самотність як неминучий складник життя тієї людини, яка наважується робити контркультурний вибір. В. Чорнобай підкреслює різницю між самотністю (вимушеним станом особи) та усамітненням (добровільним кроком). За її оцінками, «у колективістських суспільствах

люди почувають себе загально більш самотніми, ніж люди в індивідуалістичних країнах». Авторка твердить, що «кризові ситуації, зокрема, випробування, спокуса, страждання – змушують людину реконструювати свій світогляд, в якому Бог стає його центром, — так людина або наближається до Нього, перемагаючи духовну самотність, або віддаляється від Нього. Чинником, що детермінує її рух *до* чи *від* Бога, є її переконання або образ Бога в її свідомості». Тимчасове усамітнення має терапевтичну функцію – комунікацію зі Всевишнім задля духовного «перезавантаження». Результати здійсненого авторкою емпіричного дослідження самотності серед українських вірян показало, що «загалом, християни України мають непогані навички ефективного використання часу, проведеного на самоті». За оцінкою В. Чорнобай, «можна стверджувати про існування достовірного статистичного зв'язку емоційної, соціальної, культурної та екзистенційної самотності із духовною самотністю, яка, насамперед, проявляється у негативному образі Бога у свідомості віруючих та в їхній ненадійній прив'язаності до Нього». Отже, у тому, як віруюча особа переживає стан самотності, відіграють роль такі обставини: чи мала ця особа попередній досвід добровільної самотності; чи робила вона коли-небудь свідомий контркультурний вибір (тобто чи переживала культурну самотність); чи має загалом позитивне чи негативне уявлення про Бога. Також має значення, чи залучено цю особу до служіння, яке їй подобається виконувати у своїй церкві. Має значення і конфесійна належність вірянина. Зокрема, «серед православних віруючих певним чином пошук сенсу життя та власного призначення проявляється більш потужно, ніж серед протестантів. ...найзначніша відмінність між ними у цьому аспекті полягає у більшій вираженості серед православних християн уникаючого стилю побудови взаємостосунків з Богом та у вдвічі більш негативному образі Бога в їхній свідомості».

Таким чином, позитивний досвід переживання соціального дистанціювання українськими адвентистами може пояснюватися тим, що вони вже мали досвід свідомого обрання кола однодумців, які не зводяться до їхніх родичів чи географічного/трудоного оточення. Зокрема завдяки використанню інтернет-комунікації соціальні зв'язки між такими віруючими не ослабли, а в силу більшого вільного часу могли бути навіть зміцненими. Віряни у цілому позитивніше сприймають перебування на самоті, ніж популяція у цілому. Вони мають більший досвід використання самотного часу та його ресурсів для власного розвитку і спілкування з Богом і (дистанційно з) одновірцями.